

STM 1980:2

En självbiografi av Ferdinand Zellbell den yngre

Utgiven av Bertil Åberg

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

En självbiografi av Ferdinand Zellbell den yngre

Utgiven av Bertil Åberg

Ferdinand Zellbell d.y. (1719—1780) tillhörde den 1761 instiftade Timmermansorden där han som nummer 36 invaldes 1763. Inom orden krävs att ledamöterna skriver sin självbiografi. Genom tillmötesgående av Timmermansordens arkivarie, Per Åberg, har jag fått tillgång till Zellbells egenhändigt nedskrivna självbiografi och fått göra en avskrift. Vissa ordensuttryck har inom klamrar ersatts med förklarande text. Några ordensförhållanden som saknar allt musikaliskt eller allmännare intresse har dessutom uteslutits. Ordensarkivarien har meddelat mig att den av Zellbell omnämnda musiken för ordens sammankomster ej kan återfinnas i arkivet eller biblioteket.

Biografen visar de oerhörda svårigheter en kompositör och musiker hade i Sverige om han ville leva på sin musik. Man ser också att Zellbell höll på sin rätt och t.o.m. klagade över hovets beslut hos rikets ständer! Zellbell nämner "avundsmän" men uppger inga namn. Vi vet emellertid från Hülpherska brevsamlingen att hans samtida, klaveristen och kompositören Hinr. Philip Johnsen (1716—1779) var en av dem.¹ Johnsen nämner ofta Zellbell som en allvarlig och farlig konkurrent. Efter kung Adolf Fredriks död gick det ekonomiskt uppåt för Zellbell men bakåt för Johnsen. Båda var emellertid med och grundade Musikaliska akademien och spelade betydande roller i det svenska 1700-talets uppvaknande musikliv.

No. 36

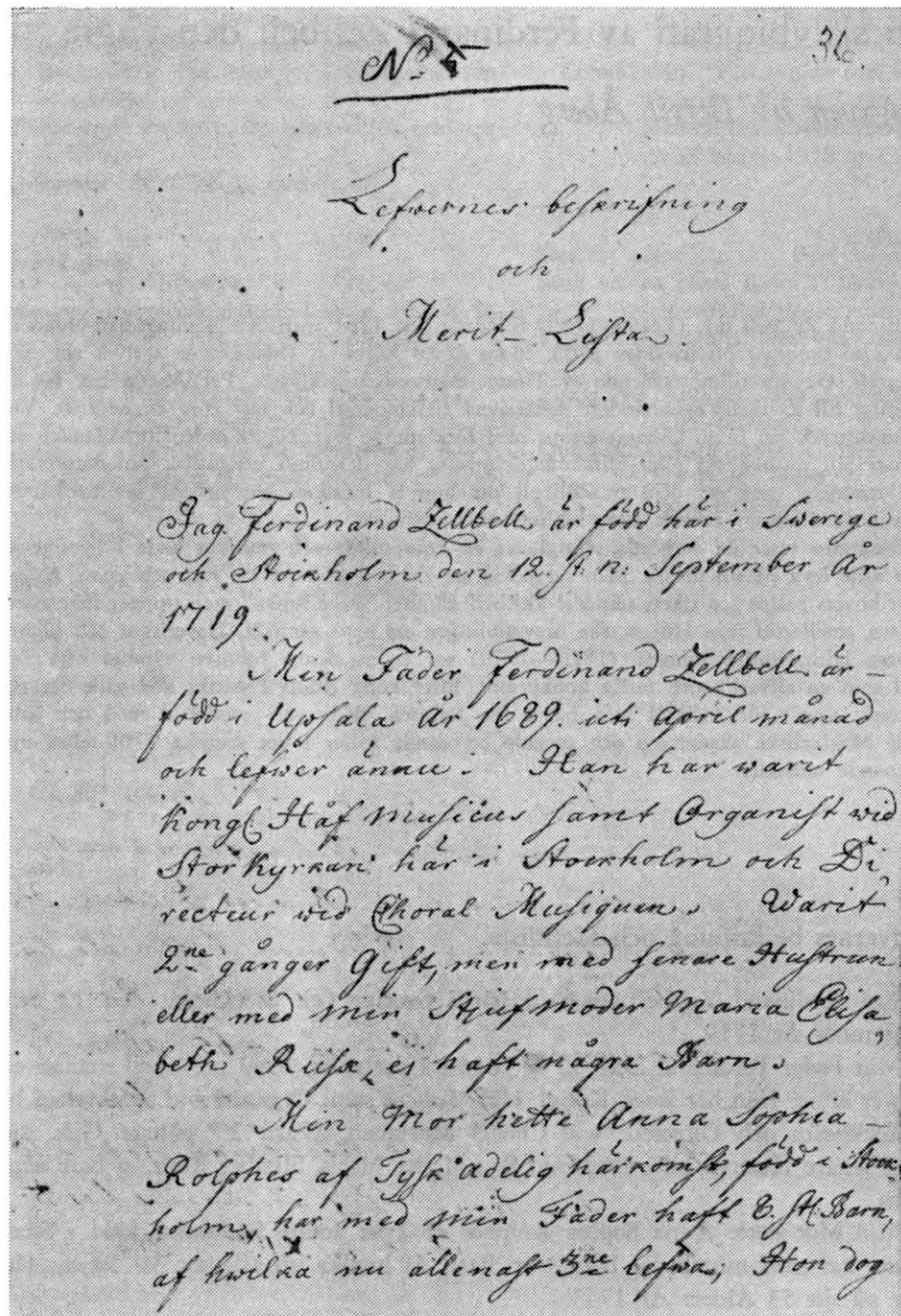
Lefvernes beskrifning och Meritlista.

Jag Ferdinand Zellbell är född här i Sverige och Stockholm den 12 St:n: September År 1719.

Min Fader Ferdinand Zellbell är född i Upsala År 1689 uti April månad och lefwer ännu. Han har varit Kongl. Håf-Musicus samt Organist wid Storkyrkan här i Stockholm och Directeur wid Choral Musiquen. Varit 2no gånger Gift, men med senare Hustrun eller med min Styf-Moder Maria Elisabet Rusk, ej haft några Barn.

Min Mor hette Anna Sophia Rolphes af Tysk adelig härkomst, född i Stockholm, har med min Fader haft 8 st: Barn, af hwilka nu allenast 3no lefwa; Hon dog på sitt 53 Ålders År 1743.

Min Far Fars Fader hette Ferdinand eller Ferdinander. Han var från Zelle i Lüneburg och kom uti Högst Salig Konung Gustaf Adolphs tid År 1629 hit till Sverige; satte sig ner i Wermland och Philipstad, hwarest Han födde sig med Pedagogie. Gifte sig därstädes och hade med sin Hustru 8 ste Barn, hwilka sedermera idkade åtskillige slags näringsfång. Han sielf kallade sig den tiden Ferdinand von Zelle. Dog på sitt 56. Ålders År.

De inledande raderna av Ferdinand Zellbells självbiografi

Min Far Fader hette äfwen Ferdinand, war född i Philipstad och kallade sig tillike med sine Bröder Zellbell. Han war Bagare och Rådman i Upsala, hwarest han allmänt blef kallad Rådman Fernander. Dog på sitt 65 Alders År.

Min Mor Fader hette Märten Rolphes; en Tysk Adelsman; född i Ungern; war Kongl. Lif Chirurgus hos Högst Salig Konung Carl XII^{te}. Han dog i Upsala på sitt 53 Alders År. Hade med sin Hustru, en Tysk Adelsmans dotter, 3^{ne} Barn, hwilka, utom min salig Moder uti deras unge år dödde.

Mina 2^{ne} Syskon, som iänte mig nu lefwa, Ulrica och Christina, äro här i Stockholm wistande; den äldre eller Ulrica Zellbell är gift med en Handelsman wid namn Bonge, den senare Systren Christina Zellbell är ännu ogift.

Efter de wanliga och nödwändigaste lärostyckenas inhämtande, blef jag ifrån Barndomen, efter min naturliga böjelse, utaf min Fader, sielf tillika handledd och underwist uti Musicaliska Wettenskapen.

När jag war upå mit 11te Alders År, började och kunde jag förrätta min Faders Organist syssla uti Storkyrkan.

Uppå mitt 17de Alders År eller 1736 uti martii månad, blef jag efter gjord ansökning, till Extra ordinarie Contours Skrifware uti Kongl. Cammar Collegii 1^{sta} Afräknings Contoir antagen.

Samma År 1736 uti September månad antogs jag äfwen till Extra Ordinarie Håfmusicus uti det Kongl. Håf-Capellet.

År 1738, uti Junii månad, reste jag utrikes, för att kunna inhämta fullkomlig insigt uti Musikaliska Wettenskapen och i synnerhet Compositionen. Uppehöll mig mästa dels uti Öfre och nedre Saxen, samt i Lüneburg och Hannover.

Efter 3^{ne} Års bortowarelse, kom jag År 1741 uti October månad tillbaks hem, i tanka att enligt Hennes Maj^{ts} Högst Salig Drottning Ulrica Eleonorae igenom då warande Håfmarskalken Baron von Düben mig lämnade försäkran, få upskära [sic!] frukt af mine Resor, dem jag med alt mitt lilla modernearfs till sätjande fulländat; men som ingen wärkställighet upå så nådigt Löfte följde, i anseende till Högst Salig Drottning Ulricae Eleonorae dödliga frånfälle, som ej långt efter min hemkomst timade, äfwen ock, för de många och då betydande owänner, hwilka, utan af mig gifwen anledning och ordsak, sammansatte sig att wara mine förföljare; så resolverade jag mig, att aldeles abandonera Musiquen, ehuru kostsam och mödosam dess inhämtande för mig warit. I anseende härtill:

Engagerade mig År 1742, uti Januari månad wid General-Tull arrende-Societeten, och blef uti Fullmägtiges Egit Cancellerie till Extra Ordinarie Cancellist antagen.

Min medellöshet och trägna upwaktning samt widriga lycka att kunna få någon för mig anständig och tjenlig syssla därstädes, hindrade mig, att wid detta Wäret fullfölja min påbegynte Carrier, hwarföre jag, efter 6, års tjenste förlopp eller uti October månad År 1748 begärte och ärhöll afsked ifrån Societetens tjenst, då jag åter, igen med alfware begynte att evertuera mig uti Musiquen.

År 1749, uti Augs:månad blef jag igenom Öfwerste Marskalkens Constitutorial förordnad att förrätta den suspenderade Håf-Organisten Londicers Syssla wid Kongl. Håf-Orchestern, med försäkran, att wid första yppande ledighet undfå Lön.

Straxt därpå sökte jag Concertmästare Sysslan wid Kongl. Håf-Capellet, som igenom Håf Capellmästaren Brants befordran till Kongl. Håf-Capellmästare, hade blifwit ledig. Och År 1750, uti Julii månad ärhöllt jag densamma igenom

Kongl. Fullmagt; samt Charctéer af Kongl. Håf-Capellmästare med owilkorlig försäkran om både lönen för samma Sysla, och den först ledig blifwande Capellists Lön som kunde blifwa ledig.

År 1753. sökte jag, men förgäfwes, att få en då ledig blefwen Capellist-Lön, i anledning så wäl af det år 1749 mig gifne löftet i Constitutorialet som ock uti min Kongl: Fullmagt.

Aldenstund mig icke något tjenstgörande wid Kongl. Håfwet anbefaltes, och jag tillika befann mig uti ett aldeles utblåttadt tillstånd; fördenskuld beslöt jag, att om möijeligt wore, söka mine swaga wilkors förbättrande i ett annat Rike. År 1758, uti Julii månad begaf jag mig därför till Ryssland, hwarest till min uppmuntran och äfwen någorlunda understöd, jag af då warande Keijserinnan Elisabeth ärhöll en wacker belöning för den, under wistandet därstädes, till Hennes höga födelsedags firande den 18. December samma år 1758 af mig Componerade ock på Keijserlige Theatern för Hela Ryska Håfwet upförde Italienska Operan, kallad IL GIUDIZIO D'AMINTA.

År 1759. i början af Året, feck jag underrättelse, det ej allenast en Capellist-lön då nyligen blifwit ledig, utan, att äfwen afledne Håf-Intendenten Romans lön tillfallit Håf Capellmästaren Brant, hwarigenom Concertmästare Lönen borde mig tillfalla enligt min Kongl. Fullmagt. Jag gjorde, ehuru frånwarande, underdånig ansökan härom, men erhöill wid hemkomsten År 1759 uti Augusti månad säker underrättelse, att Lönen för den syssla jag 9. Års tid innehaft, war bortgifwen åt en annan. Likaledes war den nu andre gången ledig blefne Capellist Lönen bortgifwen. Så att jag nödgades hos Riksens Höglåfl. Ständer wid 1761. Års Riksdag söka upprättelse för öfvergångit lidande. Och

År 1762. uti Junii månad återwant jag hos Ständerne den bortmiste Concertmästare Lönen.

Jag har Componerat och uppfördt åtskillige både större och mindre Musicaliske arbeten, såsom wid min hemkomst ifrån Tyskland År. 1741. En Cantata, till fågnads och ärebetygelse för min Fader. År 1743. En Operette wid Hans Kongl. Maj:ts, Konung Adoplh Friedrichs lyckeliga hitkomst till Swerige. År 1747. En liten Operette på Hans Kongl. Höghet Kron Printzens Födelse dag. År 1749 äfwen En liten Operette på Hans Kongl. Höghet Printz Carls namnsdag och år 1750. uti April månad Ett Intermezzo wid Högst Salig Maj^{ts} Konung Friedrichs Höga Födelse dags firande, utom åtskillige kyrkjo Musiquer och Andre arbeten, så wäl härhemma, som i Ryssland och den, i sistnämnde Rike componerade Italienske Operan.

Afundsmän och förföljare har jag baklageligen icke saknat; docklikväl, och ehuru tryckande mine omständigheter alltid varit, så har jag icke desto mindre, utan någon kronans lön förrän År 1762 och utan det ringaste understöd af min Fader, samt Gudi låf ei minsta fläck på min heder, alt ifrån mitt 20de Alders År, födt och soutinerat mig sielf.

Den förmån och heder är mig vederfaren, att vara Ledamot af åtskillige Respectable Ordens Samhällen såsom Frimurare, Timmerman, L'Auroro och uti Fackel Orden.

Uti Timmermans Brödra Laget blef jag den 26 Januarii År 1763 till [I graden]

antagen. [Zellbell beskriver sedan hur han avancerat i graderna vilket på den tiden gick mycket snabbt.] Uti Hyddans 1^{sta} Quartals Capitel den 21 mars år 1763 waldes jag till Ceremonie Mästare, hwilken Sysla jag förestod till det 2^{dra} quartals Capitlet. [Zellbell beskriver sedan vilka övriga sysslor han haft i Timmermans-orden.]

Till Ordens tjenst har jag Componerat Musiquen, så till [den III graden] som till [den I graden].

År ännu ogift, ehuru jag går uti mitt 46te Alders År. Stockholm den 17 October 1764 [signerat]

Ferd: Zellbell

Referens

¹ Nordenfelt-Åberg, E.: Hinrich Philip Johnsen — biografi och verkförteckning, opublicerad uppsats, Institutionen för musikvetenskap, Stockholms universitet, 1974. Nordenfelt-Åberg, E. & Eppstein, H.: Hinrich Philip Johnsen. Stockholm, 1982. (Kungl. Musikaliska akademiens skriftserie; 36).